

УДК 343.982.4

Ю.О. Мазниченко, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії внутрішніх справ

Н.Д. Кулинич, здобувач кафедри
криміналістичних експертиз Навчально-наукового
інституту підготовки фахівців експертно-
криміналістичних підрозділів Національної
академії внутрішніх справ

ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НАРУГОЮ НАД ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ (ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ)

Розглянуто особливості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з наругою над державними символами. Висвітлено інформаційні аспекти виявлення та вилучення інформаційних об'єктів під час слідчих дій.

Ключові слова: державні символи, слідчі дії, інформаційні об'єкти, носії інформації.

Рассмотрены особенности технико-криминалистического обеспечения расследования преступлений, связанных с надругательством над государственными символами. Освещены информационные аспекты обнаружения и изъятия информационных объектов в ходе следственных действий.

The paper studies the problems of forensic support of investigations of the facts of desecration of symbols of state. It analyses informational implication of discovery and collection of data objects in course of such investigations.

Предметом злочину, передбаченого частиною першою ст. 338 Кримінального кодексу України (далі — КК України), є державні символи України: Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України, а передбаченого частиною другою ст. 338 КК України, — офіційно встановлений або піднятий прапор чи герб будь-якої іноземної держави. Знищення чи пошкодження прапора (герба) шляхом його спалення, ламання, розмальовування, нанесення на прапор образливих написів, зле шаржування герба чи гімну тощо ображає суспільну моральність.

Об'єктивне розслідування злочинів, пов'язаних з наругою над державними символами, встановлення всіх обставин події та доведення вини підозрюваних неможливе без доказової інформації, отриманої шляхом застосування техніко-криміналістичних методів і засобів. За їх допомогою вирішують комплекс завдань, які

впливають на якість слідства. Так, результати судових експертиз вилучених об'єктів дозволяють успішно перевіряти різні слідчі версії про мотиви злочину, спосіб і засоби його вчинення, причетність до нього підозрюваних та обвинувачуваних, а також встановлювати обставини, які сприяють вчиненню злочинів.

У межах цієї категорії кримінальних проваджень найчастіше вилучають криміналістичні об'єкти, які традиційно направляють на дактилоскопічні, почеркознавчі, трасологічні, відео-фоноскопічні експертизи, криміналістичне дослідження матеріалів, речовин і виробів, інші експертні дослідження. Крім цього, часто вилучають і речові докази, що є інформаційними об'єктами для таких експертиз, як комп'ютерно-технічна, судово-лінгвістична, фототехнічна тощо.

У процесі кримінального провадження залежно від слідчої ситуації застосовують техніко-криміналістичні засоби для пошуку таких матеріальних носіїв інформації про злочин:

- знарядь злочину (інструментів, легкозаймистих та агресивних рідин, розпилювачів барвників тощо);
- мікрооб'єктів (мікрочасток лакофарбових покриттів, волокон з тканини одягу тощо);
- мікрослідів (подряпин, нашарування металу);
- інформаційних слідів: відео- та аудіоінформації на довготривалих носіях інформації (наприклад, на жорстких дисках комп'ютерів, у тому числі й у вбудованій пам'яті портативної оргтехніки, вилученої у злочинців: ноутбуках, планшетах, органайзерах, мобільних телефонах, диктофонах тощо);
- інформації у розподілених базах комп'ютерних мереж (наприклад, на серверах регіональних інтернет-провайдерів, серверах державних відомчих локальних комп'ютерних мереж, серверах операторів мобільного зв'язку, серверах державних і приватних телекомпаній тощо).

Результати аналізу кримінальних проваджень, пов'язаних з наругою над державними символами, дозволяють дійти висновку, що для інформаційного забезпечення розслідування таких злочинів слід шукати та вилучати такі джерела інформації:

- матеріали відеозапису з камер відеоспостереження охоронних систем адміністративних будівель і приміщень приватних осіб;
- матеріали відеозапису з відеореєстраторів транспортних засобів приватних осіб;
- матеріали відеозапису з відеокамер операторів телеканалів, відзнятих під час офіційної трансляції масових заходів;
- відеозаписи з мобільних телефонів, планшетів із записами наружи над державними символами, що зберігаються за місцем проживання (роботи) підозрюваних осіб, їхніх родичів, інших членів злочинної групи;
- матеріали з інтернет-сайтів опозиційних партій, рухів і радикальних молодіжних об'єднань з імовірними зверненнями осіб, причетних до злочину;
- записи перемовин з телефонів осіб, причетних до вчинення злочину, та дані про час вхідних і вихідних дзвінків, місцезнаходження абонента у відповідній соті стільникової мережі, що зафіксовані на серверах операторів мобільного зв'язку;
- матеріали оперативної відеозйомки масових заходів, проведеної працівниками МВС України та СБУ України, де зафіксовано аналогічні спроби наружи над державними символами тощо [1].

Особливістю техніко-криміналістичного забезпечення розслідування зазначених вище злочинів є те, що під час проведення слідчих дій, зокрема під час огляду місця події, обшуку чи виїмки, спеціаліст не завжди може забезпечити повноту вилучення носіїв інформації, надати попередню оцінку інформативної значущості вилучених програмних і апаратних засобів, вжити заходів для максимального збереження інформаційних слідів. Так, якщо у випадку вилучення з місця вчинення наруги над державними символами традиційних криміналістичних об'єктів (зокрема трасологічного походження) зазвичай не виникає проблем з попередньою оцінкою їх інформативної значимості, у тому числі шляхом оперативного вирішення окремих діагностичних питань (наприклад, встановлення придатності для ототожнення особи, слідів пальців рук, типу та виду папілярного узору, групової належності слідів взуття (чоловіче чи жіноче, спортивне чи спеціальне тощо), типу чи моделі шин транспортних засобів (вантажний чи легковий автомобіль, мотоцикл тощо) [2]), то у разі виявлення та вилучення матеріалів аудіо- та відеозапису, комп'ютерних програм, інформації, що міститься на серверах мобільного зв'язку, а також власне мережових засобів виникає потреба у спеціальному обладнанні, залученні відповідних профільних фахівців. Насамперед це стосується обладнання, потрібного для забезпечення вилучення об'єктів відео-фоноскопічної, комп'ютерно-технічної експертизи, фото- та відеотехнічної експертизи [3]. Таке обладнання має містити комплекти адаптерів для зовнішніх носіїв пам'яті (жорсткі диски, флеш-карти, напівпровідникові чіпи пам'яті тощо), шлейфи із системними інтерфейсами «Date Buss-», «Adres Buss-», а також USB-конекторами, AD, DC-конвертерами тощо.

Як свідчить експертна практика, приблизно 90 % попередніх досліджень носіїв інформації зводиться до контекстного пошуку певних інформаційних масивів даних. Зазвичай для такого дослідження використовують програму «FTK», розроблену в США. За її допомогою проводять копіювання інформації з накопичувача, а також її сегментацію. Виготовлення комп'ютерної копії займає доволі багато часу, особливо коли йдеться про жорсткі диски ємністю до 1000 Гб, на кожному з яких розміщено по 50—100 млн файлів. Якщо інформації на диску небагато, наприклад, 200—300 файлів, то програма виконує цю процедуру доволі швидко. Проте слід зазначити, що ця програма розрахована на роботу з поширеними носіями інформації. А отже, з урахуванням широкого спектру засобів комп'ютерної та мобільної техніки, які потрапляють у поле зору слідства, вже давно постало питання щодо обладнання комп'ютеризованих робочих місць (далі — КРМ) спеціаліста певними видами комп'ютерної та мобільної техніки, мережевого обладнання тощо. Зазначені КРМ мають містити базове програмне забезпечення з відповідними операційними системами, а також спеціальні дослідницькі програми для зчитування інформації з відповідних носіїв пам'яті. Також до їх складу мають входити плати-адаптери для з'єднання КРМ з досліджуваними апаратними засобами безпосередньо на місці проведення слідчої дії [4].

Крім того, для оперативного дослідження нетрадиційних носіїв інформації під час слідчих дій доцільно використовувати спеціалізовані дослідницькі стенди чи автоматизовані робочі місця (АРМ) спеціаліста на базі мобільних експертних лабораторій [5].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що одне лише використання спеціалізованих програмно-апаратних комплексів і КРМ спеціаліста для пошуку та вилучення

під час слідчих дій інформаційних об'єктів може суттєво розширити можливості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з наругою над державними символами. При цьому забезпечують такі якісні показники досудового розслідування, як:

- підвищення результативності слідчих дій;
- підвищення продуктивності праці слідчих і спеціалістів;
- одержання об'єктивної оперативно-розшукової інформації;
- якісне попереднє дослідження об'єктів у спеціалізованих мобільних експрес-лабораторіях;
- цілеспрямована профілактика злочинів у згаданій сфері;
- ефективне проведення оперативно-розшукових заходів [6].

Водночас, як свідчать результати аналізу сучасної експертної практики, у сфері техніко-криміналістичного забезпечення розслідування цієї категорії злочинів є багато невирішених питань, пов'язаних з упровадженням у діяльність підрозділів Експертної служби МВС України засобів автоматизації для вирішення експертних завдань шляхом використання інтелектуальних інформаційних технологій. Рівень їх використання значно відстає від потреб сучасної слідчої практики, навіть порівняно з країнами ближнього зарубіжжя.

Список використаної літератури

1. *Особливості розслідування злочинів, передбачених ст. 338 КК України* : метод. реком. / [кол. автор.: Ю.О. Мазниченко та ін. ; уклад. В.Я. Горбачевський]. — К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. — 48 с.
2. *Тактика попереднього дослідження криміналістичних об'єктів при проведенні слідчого огляду* : монографія / [за заг. ред. В.О. Комахи]. — Чернівці : Золоті литаври, 2003. — 268 с.
3. *Салтевский М.В.* Осмотр компьютерных средств на месте происшествия : метод. реком. / Салтевский М.В., Щербаковский М.Г., Губанов В.А. — Харьков, 1999. — 12 с.
4. *Корнійко С.М.* Про подальший розвиток комп'ютерно-технічної експертизи в експертній службі МВС України / С.М. Корнійко // Інформатизація судово-експертної діяльності : матер. круглого столу. — К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. — С. 55—57.
5. *Мазниченко Ю.О.* Інформаційні технології в експертній практиці : навч.-практ. посіб. / Ю.О. Мазниченко. — К. : Київський нац. ун-т внутр. справ, 2007. — 152 с.
6. *Мазниченко Ю.О.* Судово-експертне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з наругою над державними символами : тези доповіді / Ю.О. Мазниченко // Судово-експертне забезпечення кримінального процесу : матер. міжвід. наук.-практ. семінару (м. Київ, 29 травня 2014 р.) — К. : КНДІСЕ, 2014. — С. 68—71.